

Postbus 242
2130 AE Hoofddorp
T (088) 496 04 21
E info@cea.nl
I www.cea.nl

Datum binnenkomst : 12 februari 2025 Referentie : 25/ICEA/02960 Telefoon : (088) 496 04 21
Bijlage(n) : Behandelaar : Coen Bongers E-mail : info@cea.nl

Onderwerp **Reactie Stagebureau en Stagebestuur van Deloitte - Consultatieformulier
uitgangspunten raamwerk**

Let op

Het consultatieformulier bestaat uit vijf onderdelen. Ieder onderdeel verwijst naar de relevante paragraaf van [het consultatiedocument](#) en bevat de bijbehorende doelstellingen, uitgangspunten, consultatievragen en antwoordvelden. Houd hier rekening mee bij het lezen van deze reactie.

Onderdeel 1 van 5

Paragraaf 3.1

Eindtermen op basis van leeruitkomsten

Doelstellingen	A. Eindtermen die zodanig van opzet en inhoud zijn dat ze: <ol style="list-style-type: none">1. toekomstbestendig zijn;4. opleidingen de ruimte geven voor het ontwikkelen van het curriculum en innovaties in onderwijs- en toetsvormen.
Uitgangspunt	Het nieuwe raamwerk beschrijft de eindtermen op basis van leeruitkomsten met op strategisch niveau kaders voor het onderwijs- en toetsprogramma. Onderwijsinstellingen en RPO zijn aansluitend verantwoordelijk voor het opleidings- en toetsprogramma dat wil zeggen het ontwerp van leer- en lesdoelen en de onderwijs- en toetsvormen.
Consultatievragen	<ol style="list-style-type: none">1. Welke kansen ziet u (bij het ontwerpen en invullen van het opleidings- en toetsprogramma) wanneer CEA de eindtermen beschrijft op basis van leeruitkomsten?2. Welke belemmeringen ziet u (om dit te realiseren)?
Vanuit welk perspectief beantwoordt u de vragen? (student, werkveld, opleiding)	Vanuit perspectief van het werkveld (stagebureau).
Antwoorden	Kansen: <ul style="list-style-type: none">• Het voorkomen van stapelen van onderwerpen en herijken wat nodig is biedt kansen voor een opleidingsprogramma dat aansluit op de definitie van een startbekwaam accountant van nu.• De definitie van startbekwaam accountant dient in dit verband wel te worden aangepast met een duidelijker competentieprofiel: wat moet de (basis) accountant van nu precies kunnen als deze voldoet aan de nieuwe CEA eindtermen, maar ook: wat moet de accountant nog leren in de nabije toekomst.• In dit verband moet het ook eerst bekend zijn wat de herijking van het toekomstig

Onderdeel 1 van 5

Paragraaf 3.1

Eindtermen op basis van leeruitkomsten

beroepsprofiel brengt, alvorens nieuwe eindtermen of thema's te formuleren.

- Het na-ervaringsonderwijs (inclusief permanente educatie) moet worden gerelateerd aan het verkrijgen van tekeningsbevoegdheid en wordt belangrijker: dit scheidt kansen tot het aanbrenge van specialisaties op accountancy-gebied welke zijn gerelateerd aan bijvoorbeeld de tekeningsbevoegdheid. Een generieke, pas afgestudeerde accountant met titel is niet per definitie voor alle opdrachten opgeleid (met als recent voorbeeld de bevoegdheid voor ESG assurance).
- Als de eindtermen ook op het gebied van specialisaties verder worden ingericht, kunnen de opleidingen specialisaties in bepaalde mate wel of niet verwerken in de (post)initiële opleiding.
- Afhankelijk van bijvoorbeeld het aantal gekozen specialisaties, wordt de post-initiële opleiding en de praktijkopleiding voor een trainee als geheel dan langer of korter.

Belemmeringen:

- De opleiding leidt in principe op tot het vrij beroep van accountant. Echter het zich vestigen als gediplomeerd accountant nadat de opleiding is voltooid, is een schier onmogelijke zaak en kan studenten bij voorbaat belemmeren om te kiezen voor dit beroep. Bovenstaand idee van specialisaties en gerichte opleiding zou daarbij een oplossing kunnen zijn.
- Het (eind) toetsprogramma zou moeten testen of de startbekwaam accountant de benodigde competenties heeft. Hier is nog wel een vorm van regulering noodzakelijk omdat het niet moet uitmaken via welke weg een gediplomeerd accountant zijn toetsen heeft gemaakt. Met te veel wegen naar Rome kun je de weg immers ook kwijtraken.

Onderdeel 2 van 5

Paragraaf 3.2

Themagericht raamwerk

Doelstellingen	A. Eindtermen die zodanig van opzet en inhoud zijn dat ze: <ol style="list-style-type: none">2. conceptuele vorming stimuleren (en het 'stapelen' van onderwerpen voorkomen);3. aansluiten op de diverse werkpraktijk;4. opleidingen de ruimte geven voor het ontwikkelen van het curriculum en innovaties in onderwijs- en toetsvormen.
Uitgangspunt	Het nieuwe onderwijsraamwerk beschrijft de eindtermen themagericht.
Consultatievragen	<ol style="list-style-type: none">1. Welke kansen ziet u als het gaat om een thematische insteek?2. Welke belemmeringen ziet u als het gaat om een thematische insteek?3. Voor welke (max 6) thema's zou u kiezen voor de oriëntatie Assurance en/of Accountancy-MKB?
Vanuit welk perspectief beantwoordt u de vragen? (student, werkveld, opleiding)	Vanuit perspectief van het werkveld (stagebureau).
Antwoorden	Kansen: <ul style="list-style-type: none">• Integratie van theorie en praktijk wordt verder gestimuleerd met een thematische insteek, echter alleen zolang er reeds een voldoende basiskennis aanwezig is bij de student, maar ook bij de docent welke kennis van meerdere vakgebieden zal moeten hebben.• Thematisch onderwijs stimuleert in principe ook opleiding tijdens het werk (de 'VWO-accountant'), omdat de student dan door het direct leggen van linken tussen werkveld en theorie beter in staat is om te voldoen aan de eindtermen bij elk thema;• Naar verwachting heeft stimulans om leren-werken verder te combineren ook impact op het retentiecijfer van kantoren aangezien studenten

hun diploma willen behalen (en eventueel langer daarvoor in dienst zullen blijven).

Belemmeringen:

- Paragraaf 3.2 heeft een ietwat tegengestelde insteek: een themagericht raamwerk betekent namelijk dat een onderwijsinstelling of de RPO niet verplicht is het opleidings- en toetsprogramma thematisch in te steken, maar iets verderop vraagt de thematische inrichting wél om een andere wijze van inrichting van onderwijs en toetsing. Dit geeft aan, dat er dus wél per definitie een omslag nodig is als de eindtermen op die manier worden gepresenteerd.
- De toegevoegde waarde van een thematische benadering start pas op het moment dat er basiskennis bij de student aanwezig is, dus niet in jaar 1 maar pas in een later stadium.
- Thematisch onderwijs kent behalve genoemde voordelen ook *nadelen* waarvoor in het nieuwe raamwerk geen oplossing wordt voorgesteld:
 - Educatieve bronnen zijn vooralsnog niet thematisch opgesteld en veel leraren zullen moeite hebben om leerdoelen binnen een thema te formuleren en integreren.
 - Thematisch onderwijs vergt een hoge mate van samenwerking tussen docenten van verschillende vakgebieden, maar ook tussen het onderwijsveld en het werkveld.
 - Het beoordelen van het behalen van de eindtermen binnen een thematisch kader is complex.
 - Thematisch onderwijs vergt meer tijd voor met name het onderwijsveld maar ook voor het werkveld. Thema's zullen ook niet per definitie aansluiten op werkzaamheden waar de student in de praktijk mee bezig is.
- De mogelijkheid voor trainees om verkorting van de praktijkopleiding aan te vragen met 1 of 2 jaar, werkt averechts voor een geïntegreerde benadering: de CEA zou bij de NBA moeten

aandringen op het schrappen van de verkortingsregeling. Met de nieuwe vorm van de praktijkopleiding zien we echter, dat veel meer trainees nu verkorting aanvragen.

Thema's (assurance gerelateerd):

- **Ethische en Professionele Normen:** Ethische normen en professionele verantwoordelijkheden van accountants, inclusief integriteit, onafhankelijkheid en vertrouwelijkheid.
- **Audit en Assurance:** Principes en technieken van auditing en assurance services voor verschillende soorten organisaties.
- **Accounting:** Het afleggen van verantwoording in financiële overzichten en de analyse daarvan.
- **Risicomanagement en Interne Beheersing:** Identificeren, analyseren en beheren van financiële en operationele risico's.
- **Informatie Technologie en Data-analyse:** Rol van IT en AI in accounting, gegevensbeheer en data-analyse om beslissingen te ondersteunen en waarde te creëren.
- **Maatschappelijke Verantwoordelijkheid:** Onderzoek naar de rol van accountants in het rapporteren over zaken die impact hebben op het bedrijfsleven, de samenleving en het milieu, inclusief verslaggevings- en corporate governance aspecten.

Onderdeel 3 van 5

Paragraaf 3.3

Theorie en praktijk geïntegreerd in de eindtermen

Doelstellingen	<p>A. Eindtermen die zodanig van opzet en inhoud zijn dat ze:</p> <ol style="list-style-type: none">3. aansluiten op de diverse werkpraktijk. <p>B. Eindtermen die de vormgeving van de accountantsopleiding zodanig stimuleren dat:</p> <ol style="list-style-type: none">1. het leereffect voor studenten optimaal is;2. dubbelingen voorkomen worden;3. de administratieve last voor studenten verlaagd wordt;4. de professionele ontwikkeling tot startbekwame accountant in een actieve leercultuur plaatsvindt.
Uitgangspunt	CEA wil de integratie van theorie en praktijk zoveel mogelijk stimuleren door de eindtermen geïntegreerd te beschrijven en in het raamwerk geen onderscheid te maken in eindtermen voor theorie en praktijk.
Consultatievragen	<ol style="list-style-type: none">1. Hoe kijkt u aan tegen de integratie van de eindtermen van theorie en praktijk?2. Welke kansen ziet u daarin voor studenten, het onderwijs- en/of het werkveld?3. Welke belemmeringen ziet u?
Vanuit welk perspectief beantwoordt u de vragen? (student, werkveld, opleiding)	Vanuit perspectief van het werkveld (stagebureau).
Antwoorden	<p>Integratie:</p> <ul style="list-style-type: none">• Zie ook eerder beschreven paragrafen over integratie theorie en praktijk:<ul style="list-style-type: none">○ Educatieve bronnen zijn vooralsnog niet thematisch opgesteld en veel leraren zullen moeite hebben om leerdoelen binnen een thema te formuleren en integreren.○ Thematisch onderwijs vergt een hoge mate van samenwerking tussen leraren van

verschillende vakgebieden, maar ook tussen het onderwijsveld en het werkveld.

- Het beoordelen van het behalen van de eindtermen binnen een thematisch kader is complex.
- Thematisch onderwijs vergt meer tijd voor met name het onderwijsveld maar ook voor het werkveld. Thema's zullen ook niet per definitie aansluiten op werkzaamheden waar de student in de praktijk mee bezig is.
- In het stuk wordt gesteld, dat kantoren een actieve leercultuur moeten doorvoeren en faciliteren. De vraag is vooral wat met de term 'actieve leercultuur' dan precies wordt bedoeld of wat de CEA vindt wat daarvan de inhoud moet zijn. Dat wordt in het stuk niet gedefinieerd.

Kansen:

- Als het werkveld kan aantonen dat met het volgen van geaccrediteerde, interne trainingen van een accountantskantoor, CEA-eindtermen kunnen worden behaald, wordt zichtbare efficiency in de opleiding bereikt vanuit het perspectief van de student.
- De praktijkopleiding kan worden vereenvoudigd, door daar het verslaggevingselement in geheel weg te halen: de beoordeling of CEA-eindtermen van de praktijkopleiding door de trainee zijn behaald wordt tijdens de praktijkopleiding geheel overgelaten aan gekwalificeerde RA's/AA's (praktijkbegeleiders en beoordelaars) die het werk van de trainee kunnen beoordelen. Indien zij van mening zijn dat de eindterm is behaald, volstaat hun accordering van de eindtermenlijst. Toetsing hiervan moet aan het eind maar wellicht ook gedurende de praktijkopleiding - plaatsvinden door *onafhankelijke* examinatoren (mondeling, dan wel schriftelijk).
- Afstemming door de CEA met alle stakeholders is key!

Belemmeringen:

- Accreditatie van interne trainingen van kantoren om synergie te bewerkstelligen moet ook leiden tot

Onderdeel 3 van 5

Paragraaf 3.3

Theorie en praktijk geïntegreerd in de eindtermen

toezicht op die interne trainingen door de CEA. Dit vergt tijd en inzet van alle betrokkenen, maar ook wijziging van regels aangaande dit toezicht.

- Het afstemmen van de momenten waarop theorie en praktijk samenkomen tijdens de opleiding zal te allen tijde moeilijkheden opleveren vanwege het feit dat de praktijk niet altijd te plannen valt.

Onderdeel 4 van 5

Paragraaf 3.4

Normering van de eindtermen

Doelstellingen	<p>A. Eindtermen die zodanig zijn van opzet en inhoud dat ze:</p> <ol style="list-style-type: none">opleidingen de ruimte geven voor het ontwikkelen van het curriculum en innovaties in onderwijs- en toetsvormen. <p>B. Eindtermen die de vormgeving van de accountantsopleiding zodanig stimuleren dat:</p> <ol style="list-style-type: none">de administratieve last voor studenten verlaagd wordt. <p>C. Eindtermen die qua normering zodanig ingestoken zijn dat:</p> <ol style="list-style-type: none">brede en diverse instroom (in de postinitiële fase) wordt gefaciliteerd;er aandacht is voor doorstroom, inclusief 'herintreders' qua studie.
Uitgangspunt	<p>In het nieuwe raamwerk wordt de ECTS-norm per vakgebied losgelaten. Het beheersingsniveau omschrijft de kwalificaties bij afronding van de accountantsopleiding. Dit geeft de mate van complexiteit en zelfstandigheid aan waarop iemand de vereiste competenties moet behalen. De kwalificaties sluiten aan op het European Qualifications Framework (EQF) zoals dat in EU verband is opgesteld. Ook stelt CEA de eisen waaraan een student moet voldoen om de praktijkopleiding te mogen beginnen conform EQF. Voor de normen van de studielast en studieduur overweegt CEA verschillende mogelijkheden. Deze verschillen in hoeverre CEA opleidingen ruimte biedt om het opleidings- en toetsprogramma in te vullen en een beroep doet op de verantwoordelijkheid van de opleidingen om de kwaliteitsnorm te handhaven. In haar toezichtsrol beoordeelt CEA in hoeverre opleidingen de eindtermen realiseren en vaststellen dat een student deze heeft behaald.</p>
Consultatievragen	<ol style="list-style-type: none">Op welk niveau horen kwantitatieve en/of kwalitatieve normen thuis in de eindtermen?

Onderdeel 4 van 5

Paragraaf 3.4

Normering van de eindtermen

	<p>Bijvoorbeeld op themaniveau, op initieel- en/of eindniveau? En maakt u daarin onderscheid als het gaat om type normering (studielast, studieduur, beheersingsniveau)?</p> <ol style="list-style-type: none">2. Acht u het noodzakelijk om normen op te nemen in de eindtermen voor studielast en studieduur? Wat zijn uw voornaamste overwegingen hierbij?3. Welke kansen of belemmeringen ziet u bij de mogelijkheden (zie hieronder) die CEA moet meenemen in haar overweging?
Vanuit welk perspectief beantwoordt u de vragen? (student, werkveld, opleiding)	Vanuit perspectief van het werkveld (stagebureau).
Antwoord	<p>Kwantitatieve en kwalitatieve normen:</p> <ul style="list-style-type: none">• Voorstander van handhaving van de ECTS normering voor de complete opleiding, inclusief de eindtermen.• Aan de hand hiervan moet een vertaling worden gemaakt naar ECTS normen voor initiële en post-initiële opleidingen.• In principe zou een theoretische aanbieder van opleidingen dit slechts eenmalig hoeven te doen. <p>Normen voor studielast en studieduur:</p> <ul style="list-style-type: none">• Normen voor zowel studielast als studieduur opnemen.• Het voordeel voor o.a. studenten is dat de studiebelasting per onderdeel duidelijk is en door hen gepland kan worden i.o.m. kantoren en opleiding.• ECTS normering maakt het mogelijk om vergelijkingen te maken met andere (voor)opleidingen, buitenlandse opleidingen en buitenlandse diploma's. Zeker in het kader van internationalisering is handhaven van dit normenkader gewenst.

Onderdeel 4 van 5

Paragraaf 3.4

Normering van de eindtermen

	Kansen: <ul style="list-style-type: none">• Herijken van de totale ECTS normen voor de opleiding tot accountant.• Vergelijking tussen de theoretische opleidingen o.b.v. duidelijke, kwantitatieve ECTS normen.• Duidelijkheid voor studenten creëren.• Brede instroom studenten kunnen individueel een aansluiting maken met vooropleidingen en berekenen wat de aanvullende studielast is om startbekwaam accountant te worden.• Duidelijke normen voor alle betrokkenen is key.	
	Belemmeringen: <ul style="list-style-type: none">• Tijdrovend voor de CEA en opleiders.	
	Mogelijkheden	Uw overwegingen:
	Studielast theoretische opleiding: <ul style="list-style-type: none">• Geen normering voor de studielast,• Een minimum ECTS-norm voor gehele accountantsopleiding of een (minimum) ECTS-norm enkel voor de postinitiële fase.	Minimum ECTS-norm voor de gehele accountantsopleiding.
Studieduur en -last praktijkopleiding: <ul style="list-style-type: none">• Urennorm behouden, al dan niet met een kwalitatieve norm voor vakgebied en type werkzaamheden;• Geen vertaling naar een urennorm, invulling aan NBA/RPO voor driejarige praktijkopleiding;• Geen kwalitatieve norm voor	<ul style="list-style-type: none">• Urennorm praktijkopleiding behouden. Loskoppelen van 'opleiding' en koppelen aan 'ervaring'.• Vóór behalen diploma is ervaring van 5.000 uur noodzakelijk, waarvan 3.000 opgedaan in een 3-jarige praktijkopleiding.• Kwalitatieve normen handhaven voor type werkzaamheden (b.v.	

Onderdeel 4 van 5

Paragraaf 3.4

Normering van de eindtermen

	<p>vakgebieden of type werkzaamheden.</p>	<p>jaarrekeningcontrole, overige assurance opdrachten etc.).</p>
	<p>Beheersingsniveau theoretische en praktijkopleiding:</p> <p>CEA sluit met haar kwalificaties aan op het raamwerk dat gangbaar is in het hoger onderwijs. Het gaat om beheersing van de competenties op bachelor en/of masterniveau.</p> <p>CEA stelt per oriëntatie toelatingseisen (minimum) voor praktijkopleiding in aansluiting op het beroepsprofiel.</p>	<ul style="list-style-type: none">• CEA dient het beheersingsniveau van de theoretische opleiding aan te sluiten op uitsluitend het post-initieel competentieniveau.• Toelatingseisen voor de praktijkopleiding handhaven: minimaal behalen master (RA) of bachelor (AA) niveau alvorens te starten met de praktijkopleiding.• Toelating tot het eindexamen na behalen post-initiële opleiding.

Onderdeel 5 van 5

Paragraaf 3.5

Aandacht voor (brede en diverse) instroom en doorstroom

Doelstellingen	C. Eindtermen die qua normering zodanig ingestoken zijn dat: <ol style="list-style-type: none">1. brede en diverse instroom (in de postinitiële fase) wordt gefaciliteerd;2. er aandacht is voor doorstroom, inclusief 'herintreders' qua studie.
Uitgangspunt	CEA overweegt een minimum set van competenties te beschrijven op basis waarvan een student aan de postinitiële fase van de theoretische opleiding kan beginnen zonder aanvullende deficiënties (instroomprofiel). Dit maakt voor studenten helder waar minimaal aan moet zijn voldaan en belemmert de student niet in zijn keuze van onderwijsinstelling. Opleidingen kunnen op basis van de minimum set een ontwikkelgesprek houden om te bepalen in hoeverre een student al competenties heeft verworven en waar aanvullende ondersteuning nodig is.
Consultatievragen	<ol style="list-style-type: none">1. Hoe kijkt u aan tegen het beschrijven van een minimum set van competenties benodigd om te kunnen starten in de gehele postinitiële fase van de opleiding (dus het theorie- en praktijkdeel)? Welke uitdagingen ziet u daarbij om dit te realiseren?2. Wat is er volgens u nog meer nodig om een bredere en diverse instroom te faciliteren?
Vanuit welk perspectief beantwoordt u de vragen? (student, werkveld, opleiding)	Vanuit perspectief van het werkveld (stagebureau).
Antwoord	Minimum set van competenties: <ul style="list-style-type: none">• Het beschrijven van de minimum set van competenties voor de post-intiële fase is een goed uitgangspunt om de instroom en doorstroom van studenten te bevorderen.• Te vaak wordt nu niet gestart met de opleiding, omdat in de meeste gevallen de gehele opleiding moet

Onderdeel 5 van 5

Paragraaf 3.5

Aandacht voor (brede en diverse) instroom en doorstroom

worden voltooid in plaats van een opleiding die puur is gericht op de ontbrekende elementen.

- Een uitdaging hierbij is, om vooral de theoretische opleidingen de handvatten te geven om ook in te kunnen spelen op de vraag van de studenten die een deel van de competenties al wel bezit en in een verkorte vorm het post-initiële deel van de theoretische opleiding willen voltooien.
- Voor de praktijkopleidingen zal dit naar verwachting niet leiden tot problemen.

Bevorderen brede instroom:

- Als hierboven beschreven is het nodig dat theoretische opleidingen voldoende flexibel kunnen zijn om in te spelen op de vraag van (post)initiële studenten naar slechts een deel van de totale theoretische opleiding.